

КРИТИЧНО МИСЛЕНЕ

"Младите днес не мислят"

Дълго време водещата парадигма в света е била, че мисленето се случва от само себе си, че човек се ражда с определен интелектуален потенциал, който не може да бъде надскочен.

Съвременната наука и педагогическо мислене доказват, че е точно обратното - мисленето може да бъде развито, възпитано, човек се учи да мисли. И все пак до колко това е нещо, на което се залага в образователната система?

Много педагози знаят, че има различни видове мислене, различни подходи за развиването им и различни техни приложения и значения. Но колко на практика работят по това с учениците си?

Критично мислене - въведение

Необходимо е младите да се научат да подлагат на здравословно съмнение идеите, концепциите и гледните точки, които им се предлагат. Както и да проверяват от различни източници достоверността на дадена информация, нейната идеологическа или дори политическа окраска. От друга страна проверката и селектирането на източниците на информация също е ключово за оцеляване в хипер информационното общество.

Критичното мислене не е необосновано отричане или отказ да бъде приета дадена гледна точка. тъкмо обратното, всяка информация се взема предвид в нейната тоталност - мотив на този, който я е създал, източник, връзка с други информации и контекст. То е свързано и със способността да изследваме и да търсим отвъд привидното.

Критично мислене - практически идеи

В час по информатика - няма нищо по-полезно от това учениците да бъдат научени да търсят, проверяват и да се ориентират в информацията онлайн, както и да сравняват информации в мрежата. На пръв поглед изглежда, че всичко е ясно, но тук става дума за един по-задълбочен поглед към онлайн пространството.

В час по история - за мен часовете по история за изключително подходящи за развиване на критично мислене чрез дебати, търсене на причинно - следствени връзки, разбиране защо различни историци оценяват определени събития по различен начин.

Във всички часове - задачи за изследване или изследователски проекти са изключително ценни и развиват множество умения. Тук бързам да уточня, че изследването не е "Намери информация за Васил Левски" при което ученикът копира текст от първия или втория сайт, на който попадне. Когато каня ученици от други училища за съвместна работа съм попадала на следната ситуация: ученик отваря презентация и срича от нея, без дори да е прочел текста веднъж преди да го презентира. Ето защо тук предлагам един кратък "Наръчник на изследователските задачи и проекти". Практически съвети и насоки за изследователски задачи тук.

Повече от една гледна точка

Един от бичовете на съвременното мислене е неспособността на много хора да приемат, че има повече от една или две гледни точки, които са "правилни" според определен контекст. Тоест относителността на това що е "правилно". Това може да се промени като:

- се организират дебати "за и против" (най- елементарната форма на дискусия с добре формулирана тема)
- се канят гости с различни гледни точки - за мен това е най-ценно и има голяма образователна стойност
- се задават изследователски задачи за откриване на повече от една гледна точка (интервю по тема)

- се представят гледни точки на личности от различни епохи.

Аналитично мислене

Да си зададем въпроса "И какво от това?" и да намерим отговор всъщност не е лесна задача. Учениците нямат навика да го правят, а е добре той да бъде култивиран. Както и да откриват причинно-следствени връзки и да "прозрат" отвъд фасадата на привидното.

Основата е да бъде обяснено що е то анализ. Както и какво ни дава аналитичното мислене.

Задаването на въпроси в час, които могат да носят бонус точки или дори оценка, също е добър подход.

Въпрос на седмицата или задача на месеца могат да работят много добре за някои предмети, особено за философия, психология, а и за всички други.

Представянето на парадокси е полезна практика и е добре да се случва поне веднъж в годината.

Не на последно място баналните аналитични задачи могат да придобият нов смисъл, ако бъдат поставени в нов контекст, а именно този на полезността, приложимостта и актуалността.

Пример:

Анализирайте протестите в България в контекста на историята на 20 век.

Анализирайте как законите на Дарвин са приложими в любимия ви спорт

Анализирайте героите от литературната творба, като се обоснове кой от тях би бил най-успешен в съвременното и защо.

Защо имаме нужда от глаголни времена и можем ли да общуваме без тях - как?

Това са само някои примери.

Себереклективност

Образованието не може да бъде насочено само навън. То трябва и да подпомогне младите да опознаят, сътворят и да се ориентират във вътрешния си свят. Именно поради това е ключово да имат елементарна способност да разпознават емоциите си и да различават какви реакции предизвиква нещо у тях и защо.

В практиката си питам учениците какво отношение имат по всяка тема, която учим и много от часовете започват с това. Обръщам им внимание, че не търся да чуя нещо, което е социално приемливо, което е казал друг колега или майка им, или което си мислят, че ще им донесе отлична оценка. Търся тяхното автентично мнение и отношение. Това е по отношение на учебното съдържание.

По отношение на процеса, често пускам въпросници как се чувстват в час, как работят добре, какво им е интересно и защо.

Предизвикателства. В часовете по език понякога моля учениците си да наблюдават всичко, което ги ядосва през една седмица, и да пишат изречение (Ядосва ме, че ...).

Мислещи шапки

Идеята на Едуард де Боно за шестте мислещи шапки е много добра и е приложима в дискусии и при изследователски задачи.

<http://www.inspirelearning.net/2009/06/%D1%88%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B5-%D1%88%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%B5-%D0%B1%D0%BE%D0%BD%D0%BE-%D0%B8-%D1%86%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B5/>

<http://happinessschool.blog.bg/biznes/2011/03/09/shest-misleshti-shapki.702654>

Най-елементарният и любим за мен начин за прилагане е следният: учите за нещо - глаголно време, историческо събитие и казвате на учениците:

Сложете бялата шапка и ми кажете цялата информация, която имаме по въпроса до момента. (Това ги учи и да резюмират). Сложете черната шапка и ми кажете какви ще бъдат трудностите при усвояването на този материал? Сега сложете червената шапка и ми кажете как се чувствате сега. Сложете зелената шапка и ми предложете 3 начина да упражним това, което научихме. Сложете жълтата шапка и ми кажете какви са ползите от това, което учим. Или сложете жълтата шапка и ми кажете кой се справи страхотно днес (дори най-малкото нещо важи). Сложете синята шапка и ми кажете как протече процеса до момента в 1 минута (тук се учат да резюмират и да поглеждат цялостна картина/ процес отгоре).

Това са само някои щрихи, но ако не започнем да правим нещо конкретно и целенасочено, за да развием мислене у младите, няма как да очакваме просто да се случи или че прочитането на урока ще доведе до него.